

SKUP 2008 – 13

Prosjekt:	Voldtekt – fra gjerning til straff
Medarbeider:	Erlend Frafjord og Ine Mæland Goa
Publikasjon:	Stavanger Aftenblad
Publisert:	April – oktober 2008
Medium:	Avis
Tema:	Samfunn/kriminalitet

Metoderapport Skup-prisen 2008

1. Journalister: Erlend Frafjord og Ine Mæland Goa, Stavanger Aftenblad.

2. Prosjektets tittel: Voldtekt – fra gjerning til straff.

3. Publisert i: Artikkelseerien er i hovedsak presentert i Stavanger Aftenblads papirutgave. Artikkelen er også lagt ut i sin helhet på Aftenbladet.no. På nettet har vi også fulgt opp papirsakene med reaksjoner fra kilder og lesere. Vi har arrangert nettmøter underveis i serien. Det er laget klikkbare flashløsninger. Vi laget også reportasjer på TV Vest. Den første uken ble artikkelseerien hovedoppslaget på førstesiden fire dager.

Oversikt over artikler i papirutgaven av Stavanger Aftenblad. 30 avissider i 2008:

Mandag 14. april, side 1
Mandag 14. april, side 6
Mandag 14. april, side 7
Tirsdag 15. april, side 1
Tirsdag 15. april, side 6
Tirsdag 15. april, side 7
Onsdag 16. april, side 1
Onsdag 16. april, side 4
Onsdag 16. april, side 5
Torsdag 17. april, side 6
Torsdag 17. april, side 7
Fredag 18. april, side 1
Fredag 18. april, side 4
Fredag 18. april, side 5
Lørdag 19. april, side 10
Lørdag 19. april, side 11
Mandag 21. april, side 6
Mandag 21. april, side 7
Torsdag 24. april, side 28
Torsdag 24. april, side 29
Mandag 28. april, side 1
Mandag 28. april, side 8
Mandag 28. april, side 9
Fredag 13. juni, side 10
Fredag 19. sep., side 4
Fredag 19. sep., side 5
Mandag 22. sep., side 6
Tirsdag 23. sep., side 8
Tirsdag 14. okt., side 10
Tirsdag 14. okt., side 11

Den dagen vi startet serien hadde vi også egne nettsaker på Aftenbladet.no med reaksjoner fra Dixi ressurscenter for voldtektsofre og Amnesty.

http://www.aftenbladet.no/lokalt/625456/Dixi_anbefaler_rask_anmeldelse.html

http://www.aftenbladet.no/lokalt/625367/Amnesty_er_ikke_overrasket.html

Påfølgende dag hadde vi nettmøte med advokat Anne Kroken, samt nettradiodebatt mellom Kroken og en representant fra Dixi med tema "Bør man anmelde en voldtekt?".

<http://www.aftenbladet.no/debatt/nettmote/article625154.ece>

16. april hadde vi videoinnslag fra voldtektsmottaket i Stavanger, med kommentar til hvorfor så få besøker dem.

Vi publiserte også en egen nettsak med web-tv fra Rådgivningskontoret for kriminalitetsofre i Rogaland. De vil gjerne hjelpe flere voldtektsofre.

http://www.aftenbladet.no/lokalt/626578/Disse_vil_gi_raad_til_voldtektsofre.html

En webutvikler laget i samarbeid med oss en flash-presentasjon som viste veien fra voldtekt til dom. Vi la fortløpende inn lenker til alle sakene.

Samme dag som intervjuet med ett av voldtektsofrene sto på trykk, 19. april, publiserte vi en egen nettsak der krisepsykolog Atle Dyregrov kommenterte hvor lenge minnene om en voldtekt preger livet, samtidig som han ga råd til bearbeiding.

http://www.aftenbladet.no/lokalt/627690/De_fleste_sliter_over_lang_tid.html

28. april sendte TV Vest et innslag vi laget fra Center for Voldtægtsofre i København.

19. september stilte justisminister Knut Storberget til nettmøte.

(Vi har ikke lenker til alle nettsaker og tv-innslag. Det skyldes at redesign av Aftenbladet.no har ført til at enkelte saker har forsvunnet.)

4. Redaksjon: Stavanger Aftenblad, postboks 229, 4001 Stavanger.
Telefon: 05150.

5. Journalistenes kontaktinfo:

Erlend Frafjord, 91681928, erlend.frafjord@aftenbladet.no / Ine Mæland Goa, 95175949, ine.meland.goa@aftenbladet.no

6. Redegjørelse for arbeidet:

a) Når og hvordan kom arbeidet i gang, hva var ideen som startet det hele?

Vi hadde en stund gått med planer om å utføre en større undersøkelse på voldtekter ved å gjennomgå samtlige lokale straffedommer i en avgrenset tidsperiode, og knytte

dem opp mot funn fra det regjeringsoppnevnte voldtektsutvalget, presentert i NOU 2008:4 «Fra ord til handling». Undersøkelsen ble aktualisert da Stavanger-regionen vinteren 2007-2008 ble rammet av en bølge med overfallsvoldtekter. Forbrytelsene ble bare i liten grad oppklart. Voldtektsbølgen skapte sterk frykt i lokalbefolkningen. Politiet forsterket denne frykten da de 25. mars gikk ut i Aftenbladet og advarte kvinner mot å gå alene hjem fra Stavanger sentrum om natten. Etter vår mening oppsto det et behov for å få fram oppdaterte fakta om voldtekter lokalt, og deretter lage en bredt anlagt artikkelserie.

b) Hva var den sentrale problemstilling ved starten av prosjektet?

Vårt analyseområde ble avgrenset til Sør-Rogaland: Vi hadde ambisjoner om å få svar på en rekke spørsmål: Hvor mange blir anslagsvis voldtatt årlig, hvor mange anmelder voldtekter til politiet, hvor mange ofre oppsøker voldtektsmottaket, hvor mange blir dømt i tingrettene, hvor mange domfellelser står seg gjennom juryen i lagmannsretten, hvem er de dømte, hvilke straffer får de, brukes strafferammene konsekvent i rettssystemet, hvordan opplever ofrene en voldtekt, hvordan er graden av kjennskap mellom ofre og gjerningsmenn, hvordan opplever ofrene møtet med rettsvesenet, hvordan fungerer behandlingsopplegget for voldtektsutsatte, finnes det alternativer til anmeldelse og dom, hvordan fungerer erstatningssystemet for voldtektsutsatte og hva vil justisministeren/regjeringen gjøre for å styrke etterforskningen av voldtektsaker? Den fortløpende etterforskningen av overfallsvoldtektene hadde andre journalister i redaksjonen ansvaret for, men vi hadde selvsagt en tett dialog med dem underveis.

c) Ble problemstillingen endret underveis? I så fall, hvorfor og hvordan?

Før vi hadde den første saken på trykk, laget vi en detaljert plan for desken og nyhetsledelsen. Planen omfattet de sju første oppslagene og den ble fulgt tett, med enkelte små unntak. Serien ble i stor grad gjennomført slik vi hadde tenkt. De 16 hovedspørsmålene som vi ønsket å finne svar på (se punkt 6 b) ble alle behandlet i artikkelserien.

d) Journalistisk metode/kildebruk, organisering av arbeidet, etc.:

Vi gikk gjennom samtlige straffedommer i Stavanger og Jæren tingrett, samt gamle Sandnes og Ryfylke tingrett, fra 1. januar 2004 og fram til april 2008. Dette viste seg å være rundt 4000 dommer. Vi tok ut samtlige dommer hvor minst ett av tiltalepunktene omhandlet straffelovens paragraf 192 om voldtekt. Vi fant også ankedommene fra Gulating lagmannsrett. Vi laget referater fra alle voldtektsdommene mens vi bladde gjennom permene. Dette dokumentet brukte vi aktivt i det videre arbeidet.

I det norske rettsvesenet finnes det ingen enkle metoder for å sortere og systematisere dommer etter emner. Skal man gå i gang med en så omfattende analyse som den vi gjennomførte, er det bare en ting å gjøre: Fyll termosen med kaffe, smør nistepakken og lås seg inn i tingrettenes arkiver noen uker...

Samtidig som vi presenterte nyhetssaker basert på våre funn i dommene, bygget serien på intervjuer med en rekke kilder. Avgrensingen til Sør-Rogaland ble gjort fordi dette er Stavanger Aftenblads hoveddekningsområde.

De utvalgte tingrettene samsvarer i stor grad med det geografiske dekningsområdet til Rogaland politidistrikt og voldtektsmottaket i Stavanger. Dette var viktig for å kunne sammenligne domsmaterialet med politistatistikker og statistikker for voldtektsmottaket. Grensene er ikke 100 prosent samsvarende, men de små forskjellene gjelder befolkningsfattige kommuner som ikke kunne endre hovedkonklusjonene i våre funn.

De første sakene var i stor grad basert på skriftlige kilder. Sorenskriverne i Stavanger og Jæren tingrett var meget behjelpelige med å gi oss tilgang til arkivene. De sa at det aldri tidligere var utført et lignende prosjekt i Rogaland – heller ikke av forskere – og de var selv meget spente på resultatet av domsanalysene.

To viktige skriftlige kilder ellers var NOU 2008:4, «Fra ord til handling», og rapporten «Hvordan kunne du gjøre det?», fra Center for Voldtægtsofre på Rigshospitalet i København. Sistnevnte rapport tar for seg erfaringene med tilrettelagte samtaler mellom voldtekts ofre og gjerningsmenn. I forbindelse med dette avla vi Rigshospitalet i København et besøk.

Vi har også lest en god del artikler og mindre rapporter på internett for å skaffe oss relevant bakgrunnsinformasjon.

Det var viktig for oss å lage en levende serie som ikke minst unge lesere kunne identifisere seg med. Derfor måtte sakene ikke bare omfatte fakta og tall, men også intervjuer med menneskene bak tallene; voldtekts ofre, advokater, politifolk, dommere og ansatte i helsevesenet.

Det å intervjuer voldtekts ofre (vi snakket med tre kvinner) er krevende. Skulle og kunne kvinnene stå fram med navn? Hvor mye ville de fortelle om sine innerste følelser? Det ble tre svært forskjellige beretninger om kvinnes opplevelser. En av kvinnene sto fram da flere i omgangskretsen kjente til hendelsen, og det var mange år siden. To var anonyme av hensyn til seg selv og familien, samt at en av sakene fremdeles var til behandling i rettssystemet.

Det var viktig for oss å ha tett dialog med kvinnene før og rundt publisering, så de følte seg trygge på at historien deres var i trygge hender.

En opptelling viser at vi har brukt 24 kilder, 11 kvinner og 13 menn. 22 av kildene, over 90 prosent, står åpent fram. To voldtekts ofre er anonymisert, men vi har også intervjuet et voldtekts offer som står fram med navn og bilde.

Vi hadde også håpet å få intervjuer en gjerningsmann. Problemet er at svært få menn erkjenner det de er dømt for. Dermed står vi igjen med et begrenset utvalg av intervjuobjekter. Vi har henvendt oss til mulige kandidater, med negativt resultat så langt.

7. Tidsbruk:

Gjennomgangene av dommene tok nesten to uker. Deretter brukte vi noen dager med lesing av diverse rapporter. Før den første saken sto på trykk i midten av april, hadde vi tre ukers gravejobb bak oss. De neste to ukene hadde vi nyhetssaker på trykk fortløpende. Mye av arbeidet med disse sakene, og innhenting av kommentarer, ble gjort mens vi jobbet med saker i serien som skulle på trykk seinere. Dette betyr at vi jobbet mer eller mindre fulltid med voldtektsprosjektet i fire-fem uker. I september hadde vi en ny bolk på som krevde rundt en ukes arbeid, inkludert oppdatering, forberedelse til intervjuer og utskriving.

8. Spesielle erfaringer vi vil nevne:

Målet med saken var å gi leserne ny innsikt i omfanget av voldtekter i Sør-Rogaland. De utallige positive tilbakemeldingene fra lesere tyder på at dette var en serie som var nyttig og som traff godt. Vi hadde lesermålinger av fire dobbeltsider i serien (14, 15, 18 og 24. april). Disse viste at artiklene hadde en leserscore på 80-90 prosent. Særlig i aldersgruppen 16-29 år traff vi veldig godt. Leserne ble blant annet spurt om artiklene inneholdt nyttig informasjon. Tre av fire dobbeltsider oppnådde en score på 100 prosent i denne aldersgruppen. 98 prosent av de unge leserne mente at bakgrunnsartikkelen om hvem de dømte er, og hvordan de straffes, var interessant. Alle disse tallene er uvanlig høye, ifølge de som utfører lesermålinger i Aftenbladet.

9. Sted og dato: Stavanger 12. januar 2009

